

Kelkim, daužkim bokalus: studentų dainų istorijos pėdsakais

A U Š R A Ž I Č K I E N Ė

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

ANOTACIJA. Straipsnio tikslas – narpliojant studentiškoje aplinkoje gyvuojančių dainų istorijas, atskleisti sakytinio kultūros modelio gyvastingumą bene raštingiausios bendrijos dainų sklaidos procese. Analizei (jos centre – Lietuvos studentų dainos) pasirenkami du labai ilgai tarp studentų gyvuojantys kūriniai; šios dainos keliauja po Europos universitetus bent iš dalies sakytiniu būdu ir kartais net radikaliai keičia pavidalus.

RAKTAŽODŽIAI: studentija, bendrija, dainos, sakytinis kultūros modelis.

Studentija – miestų civilizacijos pagimdytas socialinis darinys. Nors jo istorija siekia vidurinius amžius, bet tai netvari, nuolat kintanti, glaudžių tarpusavio ryšių tarsi nesukurianti bendrija¹. Tačiau studentų dainose atsispindi kone visas folklorinės ir potradicinės, arba postfolklorinės², dainų kūrybos formų arsenalas, nors folkloro sąvoka tartum suponuotų sakytinės raiškos prioritetą, o ši savaime nurodo tiesioginius artimus ryšius tarp žmonių ir dainų gyvavimą bei plitimą nedalyvaujant rašto

1 *Bendrijos* ir *bendruomenės* sąvokas galima vartoti sinonimiškai (žr. Leliūgienė, Sadauskas 2011: 1283). Straipsnyje *bendrija* studentiją vadiname turėdami omenyje visumą, menkai susietą artimų tiesioginių ryšių tarp žmonių, o studentų *bendruomene* laikome žmonių grupę, mezgančią ir palaikančią tokius ryšius (sociologai greičiausiai ją vadintų *vietos bendruomene*, tačiau aiškiai atskirtų nuo antropologų ir etnologų apibrėžiamos tradicinės glaudžiai susijusios bendruomenės, arba „klasikinės bendruomenės“; pasižyminčios „uždarumu, moraline vienove ir bendravimo intymumu“ – žr. ten pat: 1286–1289).

2 Šį žodį pirmasis pavartojo Sergejus Nekliudovas (Неклюдов 1995). *Postfolkloro* terminas nėra visuotinai paplitęs; jis turi kritikų tarp Rusijos folkloristų, beveik nevartojamas folkloristikoje šalių, kuriose valstietiškoji kultūra istoriškai vaidina menkesnį vaidmenį, bet tiktų vartoti ten, kur tradicinis mentalitetas, nepaisant intensyvios XX a. vykusios urbanizacijos, tebėra gyvybingas ar net vyraujantis (Golovakha-Hicks 2011: 1017). Mums šis terminas parankus kalbant apie ilgą laiką – kelis šimtmečius gyvuojančias dainas, išlikusias per įvairiausias kultūrines pervartas, ir leidžia nuosekliai susieti senojo (klasikinio), naujoviško folkloro reiškinius ir nebeįsitenkančius į jų abiejų apibrėžtis procesus.

technologijoms. Iš tiesų studentiška daina nėra folkloro, suprantamo klasikine prasme, reiškinys. Joje istoriškai sąlygojama kultūros sluoksnių ar posluoksnių sampyna: aukštosios kultūros dėmuo čia neabejotinas, bet jį visada papildo dar vienas, su žemesniųjų visuomenės sluoksnių kultūriniais poreikiais susijęs, į populiariosios kultūros sąvoką telpantis dėmuo, ilgainiui išplitęs ir sustiprėjęs, modernizmo epochai blėstant įgijęs naujų savybių, tačiau visą laiką buvęs susijęs su dar vienu – liaudies kultūros (*folk culture*) dėmeniu. Visa tai studentišką dainą leistų vadinti hibridiniu kultūros reiškiniu. Neišleisdami šio dalyko iš akių, gilinamės į tai, kas studentiškoje dainoje yra folkloriška.

Mums labai svarbu su rašto kultūra iš principo itin glaudžiai susijusios bendrijos viduje pamėginti užčiuopti sakinės kultūros modelio struktūras: pastarajai kultūrai skirtina daina realiai egzistuoja (yra) tik tada, kai skamba, kai ja komunikuojama; dainai nutilus, jos nebėra iki kito suskambėjimo. Net ir užrašytose dainose ieškome jų gyvosios komunikacijos požymių, perdavimo ne raštu patvirtinimo.

Kalbėdami apie Lietuvos studentijos laikotarpį, apimančią pastaruosius šimtą metų, galime teigti, kad studentų dainuojamos iš gimtųjų vietų atsineštos liaudies dainos, išmoktos iš bendramokslių, taip pat žinomų autorių sukurtos dainos, išlaikant jų vardus, dainuojami ir nežinomų kūrėjų ar juos „pametę“ kūriniai. Dainos perkuriamos pritaikant teksto modelį studentiškomis aktualijoms perteikti ir nekeičiant melodijos, parodijuojamos apverčiant teksto prasmę, kuriamos iš naujo, priderinant žinomos dainos melodiją (tai vadinama *contrafactum*, arba kontrafaktūra), taip pat tradiciškai dėliojant teksto ir melodijos stereotipines figūras, suprantant tai kaip autorinę kūrybą arba visai dėl to nesukant galvos. Daugybė dainų praranda autorių vardus arba atsiranda „mitinė“ (kai autoriumi pripažįstamas kokiu nors ypatingu būdu su daina susijęs asmuo) ar „pereinamoji“ autorystė (kai dainos autorių vardai ilgainiui kinta), dainos ima plisti, varijuoti, plėtotis tradiciniu, senuoju folkloriniu būdu. Tiesą pasakius, tokie pastebėjimai – jokia ne naujiena; labai panašiai studentiškų dainų plitimo kelius apibūdina rusų mokslininkai, turintys galimybę naudotis turtingais istorinės medžiagos ir naujausių laikų ištekliais (žr., pvz., Башарин 2003). Mūsų tyrime nauja tai, kad dairomės į Lietuvos studentų dainas, turėdami omenyje melodijų gyvavimo aplinkybes bei platų tarptautinį kultūrinį kontekstą. Dėl studentijos kaip bendrijos formos pobūdžio jai priskiriamos dainos labai sunkiai galėtų būti atidalijamos pagal šalis ar tautybes – tai nepaprastai margas tarptautinis reiškinys. Bet lietuvių studentų dainos yra mūsų tyrimo centras, nuo kurio kryptame į visus šonus ir vėl neišvengiamai grįžtame.

Renkant medžiagą tyrimui, bendraujant su dabartiniais studentais ir prieš kelerius metus ar net dešimtmečius studijavusiais žmonėmis, sklaidant istorinę medžiagą, galima pastebėti savitą bemaž kiekvienos studentų kartos dainų repertuaro spalvą, kurią

suteikia svarbūs, įsimintini, lemtingi istorijos įvykiai³ arba, atvirkščiai, palyginti rami istorijos tėkmė. Pavyzdžiui, pokario studentų dainoms savitumo teikia dainos karo tematika, paprastai ir šiandien sukeliančios ryškias emocijas, ne vienam primenančios skaudžius išgyvenimus. Ramūs metai tarsi išplauna, išblukina ryškias spalvas ir dainų tematika pabyra įvairiausiomis potemėmis. Reikėtų pridurti: kad ir kas benutiktų, vienas atspalvis studentų dainų paletėje visada išlieka⁴ – plačiau apie tai dar kalbėsime.

Lengva pastebėti ir kategoriją dainų, kurios išmokstamos iš aktyvaus, lyderio savybių turinčio asmens – bendramokslio ar vyresnio autoriteto. Tai gali būti jo kūryba arba tiesiog mėgstamos dainos (neretai – viena mėgta daina, su kuria toks žmogus ir tapatinamas). Jos gyvuoja palyginti neilgai (paprastai vieną du studijų ciklus, iki visai pasikeičia studentų kartos) – kol jomis nešama žinia, perteikiama reikšmė yra aktuali: atsimenamas dainą sukūręs ar mėgęs žmogus, dainą inspiravęs įvykis, apdainuojama bendra istorija, burianti jaunimą į bendruomenę.

Dar galima išskirti trumpalaikes, asmenines, vienkartinės dainas, kurios studentų repertuare ilgai neužsibūna. Jos tiesiog neįgyja prielaidų išlikti dėl greit išblėtančios prasmės, nepatogios kartu dainuoti melodijos, nevykusios formos ar dar kitokių priežasčių.

Yra ir labai ilgai – net kelis šimtmečius studentų dainuojamų dainų, yra ir tokių, kurios gyvuoja beveik vien sakytiniu (dainuotiniu) būdu, nors nieko stebėtina, kad studentijos aplinkoje aptiksime visą įmanomą dainų gyvavimo ir perdavimo būdų įvairovę, dabar studentų pasitelkiamos ir skaitmeninės technologijos (pvz., jie mėgsta sudarinėti internetinius dainynėlius, dainų įrašus kelti į *Youtube* svetainę).

Aleksandras Bašarinas atkreipia dėmesį, kad studentų (jis kalba apie Rusijos studentus), kaip ir kitų, pasak jo, subkultūrinių grupių, dainos dažnai sudaro tam tikras vidines ar lokalias grupes, jungiamas fakultetų, profesijų, atskirų aukštųjų mokyklų, kursų, įvairių pomėgių – turizmo, dainavimo ir pan. (Башарин 2003: 513). Vienos iš tokių vidinių studentijos bendruomenių (Maskvos valstybinio M. V. Lomonosovo universiteto 1955–1960 m. turistų mėgėjų grupės) dainų repertuarą trumpai

3 Pavyzdžiui, XIX a. Vilniaus universitete, matyt, gyvavo daugybė įvairiausių studentiškių dainų, tačiau dabar apie jas žinoma nedaug, nors štai filomatų himnas *Hej, radošcią oczu blysną*, kurio teksto autorius yra poetas Adomas Mickevičius (1798–1855), o melodija paimta iš anksčiau Antonio Sokulskio (1776–1841) sukurtos masonų dainos (Kiauleikytė 2001: 23–24; Speičytė 2014: 226), gerai žinomas ir šiandien, nors studentų gyvojoje tradicijoje nebeaptinkamas. Tokį dainos išlikimą istorijoje, viena vertus, lėmė jos kūrėjo šlovė, kita vertus, tam įtakos galėjo turėti ir jos sukūrimo laikas – tai buvo gana neramūs ir universiteto gyvavimui lemtingi metai.

4 Pasak enciklopedinių šaltinių, nuo XVIII a. pabaigos Europoje išsikristalizuoja tokios studentiškių dainų temos: laisvė švęsti (vaišės, gėrimas, rūkymas), laisvė mylėti (seksualumo išlaisvinimas), gamtos grožio, metų laikų džiaugsmingas apdainavimas (ilgainiui išnykusi tema), draugystė, korporanto garbė, tėvynė (monarchas), patriotizmas, politinės istorijos atspindžiai (pvz., perversmų, karų). Visos jos ateina ir praeina, tačiau linija, kurią apibendrintai būtų galima pavadinti *carpe diem*, visada pasilieka (žr., pvz., <https://de.wikipedia.org/wiki/Studentenlied>).

aptaria, išvardija dainas ir kelis jų tekstus pateikia Jurijus Novikovas (Новиков 1994). Panašias tendencijas nesunku įžvelgti ir Lietuvos studentijos dainų pasaulyje, tik jis daug menčiau pažintas ir ištirtas.

A. Bašarinas teigia, kad visuotinių studentiškų dainų nėra daug, šio pobūdžio repertuaras apsiriboja visiems gerai žinoma „klasika“. Gerokai daugiau ir įvairesnių dainų dainuojama techninės krypties aukštosiose mokyklose (Баширин 2003: 514), o pats margiausias ir gausiausias konkrečių aukštųjų mokyklų, fakultetų, kursų pamėgtas repertuaras; ir tai daugiausia būna vietinės autorinės ar kolektyvinės kūrybos dainos, vėliau retkarčiais paplintančios daug plačiau (ten pat). Labiausiai su studentiška aplinka siejamos, pasak A. Bašarino, vadinamosios anakreontinės tematikos dainos, gyvuojančios nuo seniausių laikų. Jis pastebi, kad šiuolaikinė anakreontika pernelyg iškelia, intensyvina vyno ir jo gėrimo motyvus, kurie „lėtai, bet užtikrintai virsta girtuoklystės tema“, ir vietoj vyno kaip mėgavimosi šaltinio atsiranda vynas kaip tikslas, kaip tam tikras kultas, tik netiesiogiai susijęs su pasimėgavimu (ten pat: 525). Tarp studentų „anakreontizmas“ virsta „vyno gėrimo kietuolio“ stereotipu, būtina tam tikro „idealaus“, „klasikinio“ studento įvaizdžio dalimi, o girtuoklystė – savitiksle, savaime „vertinga“ (ten pat: 525–526). Šią mintį praplečia Konstantinas Šumovas, teigdamas, kad visų laikų studentų tradicijoms būdingas girtuokliavimo ir laisvo elgesio šlovinimas, kanonų nepaisymas, religinis ir politinis nihilizmas. Šitaip formuojasi specifinis elgsenos stereotipų rinkinys, personažų sistema ir pagrindinės studentų folkloro teminės grupės (Шумов 2003: 165–166).

Šiomis dienomis pasigirsta balsų, kad studentiška daina – jau nykstantis, atgyvenęs reiškinys⁵. Žinoma, sunku tai patvirtinti ar paneigti be specialaus tyrimo. Nors ir akivaizdu, kad universitetų koridoriai, auditorijos ir kiemeliai laisvomis minutėmis nebeskamba nuo susibūrusių studentų dainų, kaip kad būdavo prieš kelis dešimtmečius, tačiau šen bei ten jos dar nuaidi. Labai svarbus tampa lyderio – dainas inicijuojančio asmens – vaidmuo. Pastebima, kad dainuoti linkę studentai galbūt labiau nei anksčiau buriasi į grupes arba renkasi tokį kolektyvą, klubą, korporaciją ar kitą studentišką sambūrį, kuriame, be kita ko, ir dainuojama kartu, sau, neformaliai, ne scenoje ir ne klausytojams. Čia vėl derėtų pridurti A. Bašarino mintį:

5 Antai Helge Karlitzky, apžvelgusi vokiškų studentiškų dainų istoriją, mano, kad šių dienų universitetai jau praradę (Austrijoje gal kiek menkesniu mastu nei Vokietijoje) savitą muzikinių tradicijų spalvą. Pasak tyrėjos, studentų daina šiandien – viso labo paveldas, kurį stengiasi gaivinti „specializuotos“ korporacijos. Tiesa, atskiro gyvosios dainų tradicijos tyrimo ji nesiima ir apsiriboja rašytinių šaltinių analize (Karlitzky 2014: 4).

Dabartiniai ir neseniai mokslus baigę Lietuvos studentai irgi neretai sako, kad dainavimas jiems niekaip nesusijęs su studijų metais (žr., pvz., vaizdo įrašą LTRV 940-09, 20 min. 47 sek.); kartais netgi pasakoma, kad dainavimas studentiškoje neformalioje aplinkoje sukelia vien neigiamas emocijas, pasibjaurėjimą žema dainuojančiųjų kultūra, nes dainuojama dažniausiai išgėrus; tokį dainavimą, esą, lengviau pavadinti bliovimu, o ir pačios studentų dainos esančios nešvankios, banalios, neretai jose būna ir keiksmazodžių (iš privačių pokalbių su studentais).

šiuolaikinės miesto dainos gyvavimo terpė yra žmonių *kompanija*, tai yra grupė asmenų, kuriuos sieja bendri interesai (Башарин 2003: 508). Kaip tik tokio pobūdžio dainavimas mus labiausiai ir domina – ne scenos kolektyvų meninių programų, kitų studentiškų darinių „fasadiniai“ kūriniai, kurie išmokstami ir atliekami iš partitūrų koncertuose, oficialiose universitetų iškilmėse, bet kompanijų dainos, dabar dar vadinamos „autobusinėmis“, „barakinėmis“, vakarėlių, seniau vadintų „alučiais“, „komeršais“, „kapustnikais“ ir tikriausiai dar kitokiais neformaliosios kalbos žodžiais, *fukų* krikštynų, žygių, kurso vakaronių dainos ir pan. Labai svarbi ir iškalbinga tokių dainų savybė mums atrodo jų įgyjama reikšmė studentiškų bendruomenių gyvenime nusistovinčiose tradicijose bei ritualuose, tapimas jų simboliais.

Ko gero, galima teigti, jog studentų dainos – tai savotiškas gana uždaras dainų pasaulėlis, į kurį vertėtų labiau pasigilinti, tačiau mums parankiau ne bandyti aprėpti studentiškų dainų visumą⁶, bet pasitelkti dviejų dainų gyvavimo istorijas. Tai labai paslankios, mobilios, kaip ir pati studentija, ilgalaikės bei su studentų papročiais ir ritualais susijusios dainos. Jų istorijos iliustruoja dainos gyvavimo dėsningumus ir tvarumą – juk vien ilgas gyvavimas sakytinio (dainuotinio) būdu tokioje netvarioje bendrijoje rodo, jog daina yra aktuali ir funkcionali. Nereikalingos, socialiai neefektyvios, pragmatiškai nepagrįstos dainos išnyksta (plg. Адоньева 2004: 24–25).

Prieš imantis užsibrėžtos dainų analizės, reikėtų akcentuoti, kad lietuviškos studentiškos dainos istorija glaudžiai susijusi su studentų korporacijų⁷ Lietuvoje istorija. Korporacijas net būtų galima pavadinti gal ir ne pirmosiomis, bet, ko gero, istoriškai svarbiausiomis studentiškų bendruomenių dainų „buveinėmis“:

Į Lietuvos universitetą (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo universitetas) korporacijų idėja buvo parsivežta iš Vokietijos⁸; iš ten kartu atkeliavo ir studentiškų ritualų, papročių, taip pat ir dainų idėjos. Pažymėtina, kad tarpukario Kauno universiteto studentai daugybėje savo liudijimų, atsiminimų kalba apie bendro dainavimo svarbą, dainos, kaip neatskiriamo studentiško gyvenimo atributo, reikšmę, pasakoja su dainavimu⁹ susijusius įsimintinus įvykius. Dainų studentai neabejotinai

6 Šiuo atveju didžiausia kliūtis būtų medžiagos trūkumas: lietuvių studentų dainos nei ankstesniais laikais, nei XX a. pabaigoje–XXI a. pradžioje beveik nebuvo užrašinėjamos.

7 Studentų korporacijos yra atskiri dariniai, jungiami vieno pasirinkto principo (tai gali būti universiteto fakultetas, profesija, miestas, tautybė, ideologija, pasaulėžiūra, regionas ir kt.). Istoriskai pirminė studentų korporacijų steigimosi priežastis XIII a. Italijoje, o kiek vėliau ir Prancūzijoje, buvo kraštas. Iš atskirų kraštų, žemių studijuoti atkeliavę vyrai susiburdavo į gana uždaras bendrijas.

8 Lietuvos universitete 1922 m. įkurta pirmoji korporacija „Neo-Lithuania“. Kaip rašo Silvija Burokaitė, jos „[i]kūrėjų studijavimas Vokietijos universitetuose, kur buvo gilios tradicijos, galbūt ir paskatino pasirinkti tokio pobūdžio [vokiškojo pavyzdžio – A. Ž.] organizacijos struktūrą“ (Burokaitė 2009: 32).

9 „[S]ueigos, organizuojamos norint suburti visus korporacijos narius linksmai praleisti laiką, padainuoti, buvo vadinamos *alučiais*. <...> Korporacija turėjo ir vyriausiąjį dainininką, kuris rūpinosi jos dainų repertuaru, vadovaudavo chorui“ (Žukauskaitė 2005: 18).

atsiveždavo ir iš savo tėviškės, jomis dalijosi. Jau tada būta visuotinai susiklosčiusio tam tikro bendrojo lietuviško dainų repertuaro, kuris turėjo prielaidų lengvai prisitaikyti ir studentų aplinkoje¹⁰. Toks pavyzdys galėtų būti tikriausiai populiarių vaišių, humoristinių liaudies dainų melodijų pagrindu atsiradęs sekinyš ar perdirbinys¹¹, virtęs studentų vakarėlių, vadinamųjų alučiu¹², dainuška (Petraitis 1932: 66):

KOMILTONŲ DAINA

1. Susirinkom, komiltonai¹³,
Dar, tiktai dar,
Tad išgersim po uzboną,
Dar, tiktai dar,
Dar tiktai, dar pamažu,
Dar toliau, dar bus gražu,
Dar, tiktai dar. (3x2)

2. Kai išgersime po antrą,
Tegul visi mus supranta.
3. Gerkime visi po trečią,
Jausimės šiandien kai svečiai.
4. Iš mūs niekas dar nevirto,
Tad išgerkim po ketvirtą. <...>

.....

1928 m. universitete įkurta pirmoji merginų studenčių korporacija „Filiae Lithuaniae“. Korporacijos valdymo organai, be kitų, buvo ir „Vyriausioji Dainininkė, Metraštininkė ir Išdininkė, kurių pareigas aiškiai nusako jų pavadinimai“ (ten pat: 32).

Alfonsas Nyka-Niliūnas 1938 m. Kaune rašė: „Universitetas yra mistinis kūnas, kurio pagundai iki tam tikro laipsnio pasiduoda kiekvienas. Savotiška valstybė valstybėje su savo teritorija, gyventojais ir valdžia; su savo himnu, kuris ragina džiaugtis gyvenimu; su savo folkloru, jo herojais ir juokdariais. Lojaliausi jo piliečiai ne studijuoja, bet studentauja, ištikimai laikydamiesi himno žodžių, kurie yra jiems savotiška konstitucija“ (Nyka-Niliūnas 2002: 13).

- 10 Pirmajame lietuviškame studentiško dainų rinkinėlėje (Petraitis 1932) tokių yra daugiausia. Čia skelbiamos „neolithuanų mėgiamos patriotinės, meilės, kelionių, alučiu dainos“ (ten pat: 1), taigi dainos, kurių repertuaras jau buvo nusistovėjęs.
- 11 Šias dainas sieja ne tiktai pramoginis turinys, užstalės pasilinksminimo paskirtis, improvizacinis pobūdis, bet ir tam tikras struktūros modelis. Jam būdinga refreninė forma (neretai refrenas sudaro ne vien antrąją posmo dalį, bet ir interjekcijomis baigia kiekvieną eilutę, kaip ir žemiau pateikiamos dainos tekste), dažniausiai pasitaikantis dviejų dalių maršo pobūdžio ritmas, refreną užbaigiantis trumpas (keturių penkių skiemenų) puseilis, griaunantis posmo simetriją (pvz.: *dar, tiktai dar; einu einu; oi, nu, tiktai nu* ir kt.): žr., pvz., *Oi tu apynėli, tu aukštabūdi* (Vš 53), *Tu apynėli keturkantėtas* (Vš 56), *Tu avižėle, tu ašakėle* (Vš 70; teksto tipas be melodijų), *Tu avižėle ilgagrūdėle* (Vš 71), *Gale svirno pašaliukas* (Vš 252), *Rozalime pas Maušiuoką* (Vš 549; teksto tipas be melodijų, beje, vienas šio tipo tekstas, nors ir kitokio modelio, irgi skelbiamas studentų dainų rinkinėlėje – žr. Petraitis 1932: 59), taip pat LLDK Didaktinių-humoristinių dainų skyriaus tipo *Bėdovojo motinėle* viena iš pagrindinės versijos grupių *Tėvas su motina savo į veselę išvažiavo*.
- 12 „Gilias tradicijas ir papročius turi šventė *Alutis (komeršas)*. Tai šventė, kurios metu geriamas tik alus ir tik vadovaujantis tam tikromis taisyklėmis. Ši šventė gana tiksliai įprasmina korporacijų idėją – tarsi vakaras su tostais, dainomis, ceremonijomis, kartais ir šokiais, kur švenčiamos „jaunos dienos“, tačiau jo dalyviai nepamiršta, kad kiekviename žingsnyje reikia vadovautis tam tikrais svarbiais principais ir taisyklėmis“ (Ambrazevičiūtė 2013: 22).
- 13 „Komiltónas [lot. *commilito* (kilm. *commilitonis*) – ginklo draugas], *psn.* studijų arba korporacijos draugas aukštojoje mokykloje“ (TŽŽ: 384).

Tai viena iš tų dainų, kurios, matyt, prigijo, nes daugelis studentų panašių mokėjo dar gimtojoje aplinkoje. Dainos struktūros modelis visiems buvo gerai žinomas, todėl atvykę studijuoti jaunuoliai nesunkiai pritaikė jį naujoms reikmėms. Nauja idėja – korporantišką bendruomenę tvirtinti bendromis dainomis – šiuo atveju buvo realizuota pritaikius įprastą, seną formą.

Kai kurios dainos buvo išsiverčiamos iš vokiečių kalbos, bet – gal Beverčiant, o gal ėmus dainuoti – tekstai ir melodijos tuojau pat nuningiuodavo savąja linkme, įgydavo vietinių bruožų.

Viena tokių, į kurios gyvavimo istoriją norėtume kiek pasigilinti, pavadinta *Krambambuliu*. Vokiškai ji galėjo būti lietuvių studentų dainuojama netgi XIX a., jei turėsime galvoje lietuvių studentų sandraugas svetur¹⁴. Iš tiesų *Krambambulis* – ir gerai žinomas dainos, ir kadaise Dancige gaminto spiritinio gėrimo (kadagių trauktinės) pavadinimas. Vėliau studentų taip imta vadinti visus stiprius svaigiuosius gėrimus. Šį keistą žodį ypač išpopuliarino to paties pavadinimo studentų daina, kurios pradinį variantą – eilėrašį – 1745 m., jau būdamas ne visai studentiško amžiaus, sukūrė vokiečių poetas Christophas Friedrichas Wedekindas (ar Wittekindas, pasirašinėjęs slapyvardžiu Crescentius Koromandel, 1709–1777) (Koromandel 1745). Eilėraštis greitai virto daina – matyt, studentus ypač patraukė „aktuali“ tematika ir žaismingas stilius. Atsirado skambus, ryškus, įsimenantis priedainis, tekstas ėmė plėstis, varijuoti, ir praėjus porai metų nuo sukūrimo buvo suskaičiuojama daugiau kaip šimtas posmelių variacijų vien tiktai vokiečių kalba¹⁵. Gyvojoje tradicijoje išsyrk šimtas tikrai nebuvo dainuojama, pasitenkinama keletu ar keliolika. Šiandien vokiškai paprastai dainuojami penki šeši posmai¹⁶.

Daina išplitusi daugeliu Europos kalbų, bet labiausiai ten, kur paplito vokiškojo pavyzdžio studentų korporacijų sistema. Panašu, kad kontrafaktūros principu buvo pritaikyta kitos žinomos dainos melodija (žr. 1 pvz.). Galbūt tai buvo ir šiandien ta pačia melodija (su nežymiais skirtumais) plačiai dainuojama liaudies dainelė *Ich bin das ganze Jahr vergnügt*.

14 Karaliaučiaus universitete veikusi lietuvių studentų korporacija „Littuania“ įkurta 1829 metais. Jos veikla nutrūko tik 1935 m., po Hitlerio potvarkio, draudžiančio visas korporacijas. 1908 m. Sankt Peterburgo Karo medicinos akademijoje įkurta lietuvių medikų studentų korporacija „Korp! Fraternitas Lituonica“, 1922–1940 m. persikėlusį į Vytauto Didžiojo universitetą, o 1955–1993 m. veikusi išeivijoje.

15 1747 m. išleista trečioji eilėraščio laida, jau papildyta keliomis dešimtėmis posmelių. Skaitmenintą leidinį galima rasti internete: http://gdz.sub.uni-goettingen.de/dms/load/img/?PPN=PPN654136041&DMDID=&LOGID=LOG_0001&PHYSID=PHYS_0002.

16 Pilnesnį tekstą galima pasiskaityti internetiniame vokiškų liaudies dainų archyve: <http://www.volksliederarchiv.de/text1421.html>.

83.

Erstlich.

1. Gram-bam-bu-li, das ist der-Ei-tel des
er ist ein ganz pro-ba-tes Mit-tel, wenn

Eranks, der sich bei uns be-währt, } Des A-bends spät, des Morgens früh trink
uns was Bö-ses wi-der-fährt. }

ich nkein Glas Grambambu-li, Grambin-bam-bam-bu-li, Grambam-bu-li!

2. Bin ich im Birthshaus abgestiegen
Als ein eifertiger Courier,
Gleich laß ich Alles steh'n und liegen
Und greife nach dem Pseppenzieh'r;
Dann bläht der Schwager tantani
Zu einem Glas Grambambuli.

3. Drauß mit's im Kopf, drückt mich der
Wagen,
Vergeht mir Appetit und Lust,
Will mich der böse Schnupfen plagen,
Fällt ein Katarrh mir auf die Brust:
Was kümmern mich die Medici?
Ich trink mein Glas Grambambuli.

1 pvz. Iš *Deutsche Studentenlieder mit Bildern und Singweisen*, herausgegeben von Georg Scherer, Leipzig: Verlag von Gustav Mauer, [1856], p. 114.

Mūsų minėtame studentų korporacijos „Neo-Lithuania“ dainynėlyje lietuviško *Krambambulio* teksto nėra, nors studentiška filisterių, tai yra baigusių universitetą korporantų, daina *O dienos laisvės ir džiaugsmų* (*O alte Burschenherrlichkeit*), versta iš vokiečių kalbos (Petraitis 1932: 67), jau įdėta. Kodėl studentai dar nedainuoja

Krambambulio lietuviškai? Greičiausiai dėl to, kad dar negeria *krambambulio*, jo nesureikšmina (dainose sureikšminamas alus), tad nemato reikalo jį ir apdainuoti. Bet, matyt, tarp 1932 ir 1935 metų kažkas įvyko studentų gyvenime, ir tas „kažkas“ pakeitė tokią padėtį ar nuostatą. Apie 1936–1940 metus Kaune ir Panevėžio amatų mokykloje *Krambambulis* jau tikrai skamba; štai pora liudijimų:

2 pvz.

♩ = 80

8vb

Kram - bam - bu - lis - tai pa - li - ki - mas, ką gė - rė mūs tė -
 vai, vie - nin - te - lis y - ra links - mu - mas, kai su - si - ren - ka drau -
 gai. Ei ju - li! Tuo - met kai mes, ju - li ju - li, kai
 iš - ge - riam kram - bam - bu - lį, kram krim kram - bam - bu - li, kram - bam - bu - li.
 Po šimts vel - nių, kram - bam - bu - li, po šimts vel - nių, kram - bam - bu - li, kram
 krim kram - bam - bu - li, kram - bam - bu - li.

1. Krambambulis – tai palikimas,
 Ką gėrė mūs tėvai,
 Vienintelis yra linksmumas,
 Kai susirenka draugai.

Pried.: Ei juli!
 Tuomet kai mes, juli juli,
 Kai išgeriam krambambulį,
 Kram krim krambambuli, krambambuli.
 Po šimts velnių, krambambuli,
 Po šimts velnių, krambambuli,
 Kram krim krambambuli, krambambuli.

2. Tėvelis rašo sūnui laišką:
 „Ar mokslus jau baigė?“
 Sūneliui yra viskas aišku:
 Kad su pinigų blogai.

Pried.: Ei juli! ...

3. Tuomet kai mes užeinam
 Į blaivią arbatinę,
 Niekuomet mes neiškenčiam
 Nepažvelgę į degtinę.

Pried.: Ei juli! ...¹⁷

3 pvz.

$\text{♩} = 138$

Tė - ve - lis ra - šo sū - nui lai - š - ką: "Ar moks - lus jau bai -
 gei?" "Bran - gus tė - ve - li, vis - kas ai - š - ku, tik - tai su pi - ni - gais blo -
 gai." Ei ju - li! Tuo - met kai mes, ju - li ju - li, kai
 iš - ge - riam kram - bam - bu - lį, kram - krim kram - bam - bu - li, kram - bam - bu - li. Po
 šimts vel - nių, kram - bam - bu - li, po šimts vel - nių, kram - bam - bu - li, kram
 krim kram - bam - bu - li, kram - bam - bu - li.

.....
 17 LTR 5290(68); LTRF mg. 2709(01). Pateikėjas (jam pritarti bandė sesuo; jos pritarimas skamba oktava aukščiau nei parašyta) g. 1916 m.; 1935–1936 m. mokėsi Panevėžio amatų mokykloje (sakė, ten ir išmokęs šią dainą), buvo įstojęs į karo mokyklą Kaune, bet mokslų nebaigęs, nes mokykla 1940 m. buvo uždaryta. Įrašyta 1980 m. Pateikėjo pastaba: „Smetoniška studentų daina vadindavom.“ Melodiją transkribavo straipsnio autorė.

1. Tėvelis rašo sūnui laišką:

„Ar mokslus jau baigėi?“

„Brangus tėveli, viskas aišku,

Tiktai su pinigais blogai.“

Pried.: Ei juli!

Tuomet kai mes, juli juli,

Kai išgeriam krambambulį,

Kram krim krambambuli, krambambuli.

Po šimts velnių, krambambuli,

Po šimts velnių, krambambuli,

Kram krim krambambuli, krambambuli.

2. Krambambulis – tai palikimas,

Kur gėrė mūs tėvai,

Vienintelis yra linksmumas –

Kada susirenka draugai.

Pried.: Ei juli! ...¹⁸

Labai įdomūs „lietuviškosios“ melodijos variantai: jų priedainio antroji dalis bemaž tiksliai pakartoja tą pačią vokiškos melodijos dalį, o pradžios intonacijos (visa pirmoji frazė) – beveik pažodinė Isako Dunajevskio dainos *Широка страна моя родная* melodijos citata. Ši daina žaibiškai išpopuliarėjo po kino filmo „Cirkas“ (sukurtas Maskvoje 1936 m.). Kino dainos tuo laiku jau darė milžinišką įtaką populiariojoje kultūroje (jos ribose, be abejo, ir studentiška daina, kaip reiškinyms) vykusiems kūrybos procesams. Net ir nežinant šio kino filmo demonstravimo Lietuvoje istorijos, tikimybė, kad studentiškoje dainoje atsispindi jame skambėjusios melodijos sukeltas muzikinis įspūdis, atrodo nemenka¹⁹. Tokie svarstymai paskatino įdėmiau pažvelgti į Rusijos studentų dainas; tarp jų kaipmat radome *Krambambulį*, sėkmingai tebeskambantį iki šiandien, tiesa, be I. Dunajevskio dainos motyvų, – dainų istorija kupina netikėtumų.

A. Bašarino manymu, *Krambambulis* Rusijos studentų dainų aktyviajame repertuare gyvuoja mažiausiai nuo XIX a. pradžios, tai esanti viena iš nedaugelio tikrųjų „dainų veteranų“ (Башарин 2003: 513).

.....

18 LTRF cd 1376. Pateikėja prisimena savo tėvo, 1938–1943 m. VDU (ir VU) studento inžinieriaus, „Neo-Lithuania“ korporanto, mėgtą dainuoti dainą. Įrašyta 2015 m.

19 Ją parėmė ir kiek vėliau Maskvos valstybiniame M. V. Lomonosovo universitete studijavusio vyro pasakojimas (įrašytas 2015 m.), kaip kurso bičiuliai mokydavosi dainų iš kino filmų: į kino teatrą jie eidavo keliese ir filmą žiūrėdavo po kelis kartus, pasiskirstę, kuris ką turi įsiminti (užsirašyti tamsioje salėje negalėdavo) – vienas melodiją, kiti po dalį teksto (LTRF cd 1376).

Vokiškas tekstas į rusų kalbą buvo išverstas dar XIX a. pirmojoje pusėje. Jos vertėjas Nikolajus Jazykovas (1803–1846) septynerius metus studijavo Dorpato universitete²⁰, o ten buvo ypač stiprios vokiškos korporantiškosios tradicijos.

КРАМБАМБУЛИ

Крамбамбули, отцов наследство,
 Питье любимое у нас,
 И утешительное средство,
 Когда взгрустнётся нам подчас.
 Тогда мы все: люли-люли!
 Готовы пить Крамбамбули!
 Крамбамбули, Крамбамбули!

Когда случится нам заехать
 На грязный постоялый двор,
 То прежде, чем спрошу обедать,
 На рюмки обращаю я взор!
 Тогда хоть чорт всё побери,
 Когда я пью Крамбамбули!
 Крамбамбули, Крамбамбули!

Когда б родился я на троне,
 И грозных турок побеждал.
 То на брильянтовой короне
 Такой девиз бы начертал:
 Toujour content et sans souci
 Lorsque je prends Crambambouli!
 Крамбамбули! Крамбамбули!²¹

Įdomu, kad dainos melodija Rusijoje įgijo mūsų jau minėtos „mitinės“ autorystės požymių. Autoriumi linkstama laikyti dainą aranžavusį (su pritarimu fortepijonui) Aleksandrą Diubiuką (Александр Дюбюк, Alexandre Dubuque, 1812–1898), nors vokiškosios melodijos jis beveik nekeitė (Врубель 2002; Уколова, Уколов 1997: 208–209). Kaip rašo muziko biografai ir kūrybos leidėjai Jelena ir Valerijus Ukolovai, XIX a. viduryje ne vien Maskvos studentai, bet ir husarai, aktoriai, čigonų ansambliai ir chorai *Krambambulį* dainavę įvairiausiai motyvais, taip pat ir tuomet labai popu-

²⁰ Poeto biografiją žr. <http://scanpoetry.ru/poets/yazykov-nikolay>.

²¹ Iš Языков 1964: 425.

liaria *Kačiučos*²² melodija. A. Diubiukas, esą, sukūręs naują, originalią melodiją, kuri dainą dar labiau išpopuliarinusi (Уколова, Уколов 1997: 24–25). J. ir V. Ukolovų 1997 m. sudarytame A. Diubiuko dainų rinkinyje *Krambambulis* perspausdinamas iš 1855 metų leidinio, kur buvo pavadintas „čigoniška daina“; jo melodija – vokiškojo pagrindo, su šiek tiek bravūros įgavusiu priedainiu, o tekstas (nurodoma, kad teksto autorius nežinomas) – dviejų posmelių sufolklorėjęs N. Jazykovo vertimo variantas (ten pat: 208–209). Šie faktai rodo, kad apie XIX a. vidurį Maskvos studentai (ir kita bohema) *Krambambulį* iš tiesų dainavo jau kaip savą, folklorinį kūrinį, nė nesukdami sau galvos dėl jo autorystės. A. Diubiukas jį tik užrašė gaidomis ir pavertė koncertiniu, pridėjęs priedainio melodijos šuolių ir fortepijono akompanimentą.

Vis dėlto gyvoji tradicija A. Diubiuko aranžuotės nepripažino (nors ją gerokai populiarino estrados grandas Jurijus Morfesis, įrašęs kelias plokšteles, ir kiti artistai), folkloriniai rusiškieji *Krambambulio* variantai buvo paprastesni, patogesni dainuoti pulkeliu. Nė vienas iš mums žinomų studentiškoje aplinkoje užfiksuotų variantų negalėtų būti kildinamas iš A. Diubiuko aranžuotės. Taigi koncertiniai *Krambambulio* variantai gyvuoja sau, o folkloriniai rutuliojasi sava linkme²³:

4 pvz.

♩ = 96

(Ekartojant) (Fkartojant)

meno mosso poco a poco accel.

a tempo

[Крам] - бам - бу - ли, от - цов на - след - ство, пить - е све - щен - но - е
у - те - ши - тель - но - е сред - ство, ког - да взгрус - тнет - ся нам под -
для нас час. И на - пе - ва - я «ай - лю - ли», мы
бу - дем пить крам - бам - бу - ли, крам - бам - бим - бам - бу - ли, крам - бам - бу ли. А
ну, ско - рей, крам - бам - бу - ли. по - дать сю - да крам - бам - бу - ли, крам -
бам - бим - бам - бу - ли, крам - бам - бу - ли.

22 Šią ispaniško liaudies šokio melodiją išpopuliarino austrų balerinos Fanni Elssler (1810–1884) pasirodymai operos ir baleto spektakliuose apie 1830–1836 metus, taip pat Johanno Strausso vyresniojo sukurtas pramoginio pobūdžio kūrinys – *Galopas cachucha* (1837).

23 Kitą šios dainos variantą žr. Павлинов, Орлова 2002: 34–36.

1. Крамбамбули, отцов наследство,
Питье священное для нас
И утешительное средство,
Когда взгрустнется нам подчас.

Прип.: И напевая «ай-люли»,
Мы будем пить крамбамбули,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.

А ну, скорей, крамбамбули,
Подать сюда крамбамбули,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.

2. Когда случится мне заехать
На старый постоялый двор,
То прежде, чем сажусь обедать,
К бутылкам устремляю взор.

Прип.: И напевая «ай-люли»,
Стаканом пью крамбамбули,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.

А ну, скорей, крамбамбули,
Подать сюда крамбамбули,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.

3. Когда мне изменяет дева,
Недолго я о том грущу,
В порыве праведного гнева
Я пробку в потолок пущу.

Прип.: За то монахи в рай пошли,
Что пили все крамбамбули,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.

А ну, скорей, крамбамбули,
Подать сюда крамбамбули,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.

4. Когда б я был царем на троне
И целым миром управлял,
То на златой своей короне
Такой девиз бы начертал:

Прип.: «За милых женщин, чёрт возьми,
Мы будем пить крамбамбули»,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.

Готов с утра и до зари
Стаканом пить крамбамбули,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.

За то монахи в рай пошли,
Что пили все крамбамбули,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.

Эх, чёрт возьми, крамбамбули,
Подать сюда крамбамбули,
Крамбам-бим-бамбули,
Крамбамбули.²⁴

.....
24 Transkribuota straipsnio autorės iš Sankt Peterburgo valstybinio kultūros ir meno universiteto studentų neformalaus garso įrašo internete (be metų): <http://5mp3.org/music/%CA%F0%E0%EC%E1%F3%EB%E8>. Dainuoja vaikinų ir merginų grupelė pritariant gitarai.

Reikėtų pridurti, jog tarpukariu *Krambambulis* buvo ir latvių studentų mėgstama daina. Pora suskaitmenintų ir laisvai internete prieinamų prieškarinės latviškosios estrados įrašų šelako plokštelėse rodo, kad daina, kūrybingai išsiversta iš vokiečių kalbos, buvo dainuota vokiška melodija²⁵.

Palyginus vokiškus, rusiškus ir lietuviškus tekstus, atrodo, kad lietuviška daina yra laisvas rusiško teksto vertimas, bet kai ką turi ir iš vokiškosios versijos. Vokiečių teksto variacijose nėra keiksmožodžio, kuris visada skamba visų lietuviškų tekstų priedainiuose. Užtat rusų autorinėje dainos versijoje nusikeikiama tik vienam posme, nors, tekstui folklorėjant, varijuojant, priedainyje taip pat retkarčiais atsiranda keiksmožodis. Tai sutvirtintų prielaidą, kad būtent rusiškieji, jau folkloriniai, variantai ir tapo lietuviškojo *Krambambulio* teksto inspiracija.

Rusiška melodija nedaug nutolusi nuo vokiškosios, o štai lietuviškoji, matyt, atspindi tą laiką, kai atkeliavo į Lietuvą – tekstas „prisirinko“ madingos, turbūt net ultramadingos, melodijos aidų, bet kai kuriuos priedainio melodijos elementus pasiliko ir iš vokiečių dainos.

Tai jaunatviško siautulio kupini humoristiniai tekstai su sakytiniu (dainuotiniu) būdu perduodama melodija, atspindinčia būtent folklorinės kūrinio raidos dėsnius. Nors į sakytinį kūrinio plitimo būdą „ritmingai“ įsiterpia tam tikri autoriai impulsai, bet jie dažniausiai esmingai nekeičia folklorinio dainos raidos kelio, kuriame galioja savos taisyklės, krypties.

Pokariu ir net septintojo dešimtmečio pradžioje *Krambambulis* Lietuvoje dar dainuotas sakytiniu būdu išmokus iš ankstesnių studentų ir dėstytojų kartų²⁶. Iš Lietuvos pasitraukę buvę studentai dainą nusivežė į užjūrius: ji skelbta Australijos skautų dainynėlyje (Kviecinskas... [et al.] 1997: 60), užrašyta ir Jungtinėse Amerikos Valstijose (Danieliūtė 1995: 186, 203). Gali būti, kad išėvijios lietuviai studentai susibūrę retsykliais dar užtraukdavo *Krambambulį*, nes jis priminė tėvų žemę, tačiau vėliau lietuviška daina, panašu, išnyko ir Lietuvoje, ir svetur. Tuo tarpu Rusijoje tada dar buvo labai populiarūs tarp studentų, tebedainuojama ir šiais laikais. Lietuvoje, atkūrus nepriklausomybę ir universitetuose atnaujinus korporacijų veiklą, *Krambambulis* vėl suskambėjo, tačiau dabar jo tikrai nedrįstume pavadinti populiaria daina. Korporantai jos mokosi specialiai, kaip tradicinio paveldo, siekdami jį išsaugoti ir pagerbti. Kitaip tariant, šiandien *Krambambulis*, ko gero, virto reprezentaciniu, „fasadiniu“ kūriniumi ir sunku pasakyti, ar kada nors pamažu grįš į folkloro valdas ir papildys savaimingai besirutuliojančių folkloro kūrinių aruodą.

25 Žr. Alfredo Porinio (Alfrėds Poriņš, 1902–1969) (<https://audio.lndb.lv/en/m/object/24#&ui-state=dialog>) ir satyros ir humoro muzikantų grupės „Brāļi Laivinieki“ įrašus (http://audio.lndb.lv/lv/objects/publishers/publisher_hmv/object?id=53434). Pastarojoje plokštelėje dainos teksto autoriumi nurodomas Karlis Bedrinis (Kārlis Bedriņš, 1881–1963). Abiejų įrašų pastabos skelbia, jog tai esanti studentų daina.

26 Apie tai pasakojo buvę (1959–1965) Kauno politechnikos instituto studentai.

Visai kitokio likimo sulaukė antroji dainą, kurios istoriją taip pat panagrinėsime. Lietuvoje ji niekada nepateko į „fasadinių“ dainų repertuarą, plito ir gyvavo veikiausiai tikta sakytiniu būdu.

Sąlygiškai šią dainą pavadiname *Kelkim, daužkim bokalus* – tai viena įsimintiniausių jos priedainio eilučių, gana taikliai atspindinti studentišku dainų esmę. Teksto variantai iš pradžių pasirodė labai pabiri, nesklaidūs, nestabilūs, bet sudomino tuo, kad juose vis minimas Kauno soboras – tarpukario universiteto kaimynystėje buvęs architektūros objektas, taip pat įvairūs šventųjų (arkangelų, dangaus „gyventojų“), besikišančių į studentų gyvenimą, vardai ir net vieno politinio TSRS veikėjo asmenvardis (žr. 5 pvz.). Visa tai leistų manyti, kad daina yra išlikusi iš tarpukario universitetinio gyvenimo laikų²⁷, išgyvenusi visą sovietmetį ir pasiekusi mūsų dienas. Nors po nepriklausomybės atgavimo gal jau tilstanti: neteko girdėti jos dainuojant dabartinių studentų²⁸, 2008 m. *Youtube* paskelbtas garso įrašas (žr. 6 pvz.) peržiūrėtas gerokai per dešimt tūkstančių kartų, o 2010 m. perskelbtas Kauno technologijos universiteto 14-ojo bendrabučio bendruomenės *Facebook* paskyroje susilaukė vos penkiolikos žmonių dėmesio. Tekstas, matyt, tampa nebeaktualus, nebepritaikomas pervadintiems universitetams (ankstesnių pavadinimų santrumpos – KPI (Kauno politechnikos institutas), KKI (Kūno kultūros institutas), KMI (Kauno medicinos intitutas) – rimavosi su vietos nuorodomis), jokių stipresnių emocijų nebekelia, iš humoro aktualijų lauko pasitraukia soboro, šventųjų, o juo labiau – tarybinių politinių veikėjų įvaizdžiai.

5 pvz.

♩ = 144 tempo rubato

Ten, prie so - bo - ro aukš-tai, skam-ba vy - no bu te - liai ir stu -
dauž-kim bo - ka - lus, drą - są ža - di - na a - lus, o stu -

den - tų bū-riai su - ki - né - ja - si, dauž - kim // né - ja - si.
den - tų bū-riai su - ki -

1. Ten, prie soboro aukštai,
Skamba vyno buteliai
Ir studentų būriai sukinėjasi.

Pried.: Daužkim daužkim bokalus,
Drąsą žadina alus,
O studentų būriai sukinėjasi.

²⁷ Keli pašnekovai prisiminė savo artimuosius, buvusius prieškarinio laikų studentus, dainavus tokią dainą, tačiau patys jos padainuoti negalėjo.

²⁸ Vilniaus universiteto žygeivių klubo siela Tadas Šidiškis (g. 1940) ją moka ir kartais užveda žygiuose, bet studentai sako, kad be jo vargu ar sklandžiai padainuoti.

2. O šventasis Gabrys

Ant soboro besėdįs,

Visą laik iš studentų jis juokiasi.

Pried.: Daužkim daužkim bokalus...

3. Dievas Gabrij nubaudė,

Nuo soboro numetė,

Kam jisai iš studentų vis juokiasi.

Pried.: Daužkim daužkim bokalus...

4. O šventasis Mikita

Gavo nosin su plyta,

Kam jisai iš studenčių vis juokiasi.

Pried.: Daužkim daužkim bokalus...

5. Ten, ant kalno, dideli

Stovi rūmai KPI,

Ir studentų būriai sukinėjasi.

Pried.: Daužkim daužkim bokalus...²⁹

6 pvz.

♩ = 120

Ten, kur Lais-vės vi-du-ry sto-vi rū-mai K P I, o stu-den-tų bū-riai su-ki-so-bo-ro, aukš-tai ka-bo vy-no bu-te-liai, o stu-den-tų bū-riai su-ki-nė-ja-si. ten, už // nė-ja-si. Dauž-kim dauž-kim bo-ka-lus, dra-są dauž-kim po stik-li-nę, dra-są ža-dį-na a-lus, o stu-den-tų bū-riai su-ki-nė-ja-si. Dauž-kim // nė-ja-si. ža-dį-na deg-ti-nė, o stu-den-tų bū-riai su-ki-nė-ja-si.

29 LTRF cd 1376. Pateikėjas g. 1942 m.; 1961–1965 m. buvo KPI studentas. Įrašyta 2015 m. Dainuodamas jis žvilgčiojo į 2009 m. sudarytą KTU studentų dainų ir šokių ansamblio „Nemunas“ dainynėlį, tačiau nedainavo posmų, kurių, pasak jo, seniau nebuvo.

1. Ten, kur Laisvės vidury
Stovi rūmai KPI,
O studentų būriai sukinėjasi.

2. Ten, už soboro aukštai,
Kabo vyno buteliai,
O studentų būriai sukinėjasi.

Pried.: Daužkim daužkim bokalus,
Drąsą žadina alus,
O studentų būriai sukinėjasi.

Daužkim daužkim po stiklinę,
Drąsą žadina degtinė,
O studentų būriai sukinėjasi.

3. Šešios mergos KMI
Laužia vyrus KPI,
O studentų būriai sukinėjasi.

4. Trys studentai KPI
Muša vieną KKI,
O studentų būriai sukinėjasi.

Pried.: Daužkim daužkim bokalus...

5. Kai Chruščiovas Nikita
Gavo nosin su plyta,
O studentų būriai sukinėjasi.

Pried.: Daužkim daužkim bokalus...³⁰

Labai įdomu, kad ir šiandien daina *Kelkim, daužkim bokalus* gana dažnai cituojama internete, įterpiama į šios terpės įvairius pokalbius. Čia pasižvalgius atrodytų, kad daina buvo, o gal ir tebėra, nepaprastai gyvybinga – ne vien mielai dainuojama, bet ir visokeriopai funkcionali. Neformaliuose interneto pokalbiuose dainos fragmentai įterpiami labai panašiai, kaip į šnekamąją kalbą būna įterpiamos patarlės ir priežodžiai, tai yra parenkant esamą situaciją paryškinantį, komentuojantį, iliustruojantį fragmentą. Vadinas, dainą labai gerai moka, jos prasmę žino visi pokalbio dalyviai.

.....

³⁰ Straipsnio autorės transkribuota iš internetinio vaizdo įrašų portalo www.youtube.com/watch?v=CmpApWPSyDk. Įrašas paskelbtas 2008 m., pavadintas „KPI (Kauno politechnikos instituto) – dabartinio KTU (Kauno technologijos universiteto) himnas. Studentiška versija“.

Pamėginus pasigilinti į jos variantiškumo pobūdį, matyti tekstų paslankumas kartu su aiškiai užčiuopiamu jų tipiškumu, gana laisvai varijuojančios melodijų intonacijos sykiu su stabilia metroritmo struktūra. Visi variantai mums nesunkiai leidžia atpažinti tą patį kūrinį. Tai rodo, kad daina yra išmokstama tik klausantis ir dainuojant, o paskui, jei reikia, tekstai užsirašomi iš atminties. Šitaip ir vėl paliejamasis senasis tradicinis, sakininis dainos gyvavimo būdas. Labiausiai nustebino tai, jog čia šis būdas yra aiškiai vyraujantis, – vis dėlto gyvename jau XXI amžiuje, o daina išskirtinai susijusi su studentijos, o ne kokios kitos bendrijos gyvenimu.

Ir vėl paaiškėjo, kad dainos tekstas atkeliavęs iš Rusijos³¹. Kazanės universiteto studentai labai panašaus turinio dainą traukdavo dar XIX amžiuje³². Joje netiesiogiai minima vieta, kurioje buvo galima pigiai išsinuomoti būstą, gauti nebrangių malonumų³³. Deja, iš tų laikų nepavyko rasti nė vienos užrašytos melodijos. Pirmoji žinoma rusiškos dainos versijos melodija 1909 m. įrašyta į plokštelę Maskvoje; dainą atlieka Imperatoriškojo Maskvos universiteto studentų choras, vadovaujamas studento J. A. Michailovskio (jis dainuoja ir solo epizodus):

7 pvz.

♩ = 72 tempo rubato
Solo

Есть в сто-ли-це Моск-ве о-дин шум-ный квар-тал, что Ко-зи-хой Боль-шой Про-зы-

rit. *♩ = 104 meno mosso poco accel.* *a tempo*
II coro

ва-ет-ся. Че-рез тум-бу, ля-ля-ля, че-рез тум-бу, ля-ля-ля, че-рез
шту-ка, ха-ха-ха, вот так шту-ка, ха-ха-ха, вот так

31 A. Bašarinas dainą vadina *Там где Крюков канал* arba *От зари до зари* ir vėlgį priskiria pačioms seniausios ir iki šiol gyvuojančioms dainoms (Bašarin 2003: 513)

32 Žr., pvz., Беловинский 2003: 764.

33 Kaip rašo Svetlana Malyševa (Малышева 2014), „populiariausios Kazanės universiteto dainos „Там, где тинный Булак...“ tekstas ne tik tiesiai nurodo vieno iš malonumų rajono, bordelių ir landynių sankaupos – Мокрая слобода – vietą, bet ir aiškiai apibūdina studijų laisvalaikio užsiėmimą:

Там, где тинный Булак да с Казанкой-рекой
Словно брат и сестра обнимаются,
От зари до зари все горят фонари
И студенты толпою шатаются.
Они горькую пьют, они песни поют
И еще кое-чем занимаются...“

тум-бу, ля-ля-ля, че-рез
шту-ка, ха-ха-ха, вот так тум - тум - тум. Вот так // шту-ка, ха-ха-ха.

1. Есть в столице Москве
Один шумный квартал,
Что Козихой Большой
Про[зы]вается.

Прип.: Через тумбу, ля-ля-ля,
Через тумбу, ля-ля-ля,
Через тумбу, ля-ля-ля,
Через тум-тум-тум.

Вот так штука, ха-ха-ха,
Вот так штука, ха-ха-ха,
Вот так штука, ха-ха-ха,
Вот так штука, ха-ха-ха.

2. От зари до зари,
Лишь зажгут фонари,
Вереницей студенты
Шатаются.

Прип.: Через тумбу, ля-ля-ля...

3. Они пьют и поют,
Разговоры ведут
И ещё кое-чем
Занимаются.

Прип.: Через тумбу, ля-ля-ля...

4. Там Иван Пустослов,
Меж высоких домов
Сверху глядя на них,
Улыбается.

Прип.: Через тумбу, ля-ля-ля...

5. Он и сам бы не прочь
Провести с ними ночь,
Да на старости лет
Не решается.

Прип.: Через тумбу, ля-ля-ля...³⁴

Tekste, kaip įprasta šioje rusiškoje dainoje, užkoduota nuoroda į studentų pamėgtą kvartalą, neretai tai daroma pasitelkiant artimiausią cerkvę ir jos patroną, nevengiama dviprasmiškų užuominų. Ir vėl – tas pats fantastinis teksto siužetas, studentų ir šventųjų „bendro“ gyvenimo epizodas. Šitokia tema turi aiškią religijos, tikėjimo sferos niekinimo, užgauliojimo intenciją, kuri, kaip studentijos jaunatviškos laisvės, nepriklausomybės išraiškos dalis, sykiu su seksualinio pobūdžio užuominų gausa dainose pastebima jau nuo pat vidurinių amžių³⁵.

Plokštelėje įrašytos dainos atlikimas toli gražu neprimena paprastos studentų mėgstamos dainelės – melodija „sudraminta“, dainuojama įmantriai patęsiant garsus, sulėtinant ir vėl pagreitinant. Visai suprantamas studentų noras paversti savo kasdienę dainušką tinkama viešai atlikti, įamžinti ją atsižvelgiant į scenos keliamus reikalavimus. Matyt, pačių studentų jėgomis buvo parengta speciali aranžuotė chorui. Bet įmantrybės vis viena negožia priedainio melodijos paprastumo – ji mažai kuo skiriasi nuo lietuviškosios dainos *Kelkim, daužkim bokalus* melodijos. Nors rusiškos dainos priedainio tekstas kitoks negu absoliučios daugumos lietuviškų dainų, bet „tumba tumba“, ko gero, kadaise skambėjo ir mūsų šiame tekste: vienas garbaus amžiaus vyras internete pacitavo lietuvišką dainos fragmentą su priedainiu „tumba tumba tumba ta“:

Reikia pažymėti, kad rusiškos dainos versijos siužetas sklandus, nuoseklus ir gana išplėtotas, ir tai gerokai skiria ją nuo fragmentiškų lietuviškųjų variantų³⁶. Kiekviename universitete dainuojama apie „vietinių“ šventųjų ir studentų gyvenimo nuotykius, išradingai užkoduojamos nuorodos į svarbias studentiško gyvenimo vietas.

34 Skaitmeninto įrašo būtinai kviestume pasiklausyti internete: http://www.russian-records.com/details.php?image_id=3656.

35 Klajojantys, elgetaujantys viduramžių studentai, vadinamieji vagantai (*clerici vagantes*), taip pat poetai bei dainiai, vadinamieji goliardai (*goliardi*), ypač linkę į bažnytinės aplinkos satyrą bei parodiją, jau dainavo tolimą giesmės *Gaudeamus* pirmtaką, kuriame galime atpažinti šiandieninio teksto fragmentus (Abdullah... [et al.] [2015]; Symonds 1884; Kavaliūnas 1933: 377; Соболевский 1905: 573).

36 Deja, neturime užrašytų prieškarinių dainos variantų – gal jų būta nuoseklesnių.

8 pvz.

Подвижно

Там, где Крю - ков ка - нал и Фон - тан - ка - ре - ка, слов - но
 брат и се - стра, об - ни - ма - ют - ся, от за -
 ри до за - ри, чуть за - жгут фо - на - ри, ве - ре -
 ни - пей сту - ден - ты ша - та - ют - ся. О - ни
 горь - ку - ю пьют, о - ни пес - ни по - ют и ещ - е ко - е -
 чем за - ни - ма - ют - ся. Че - рез тум - бу, тум - бу
 раз, че - рез тум - бу, тум - бу два, че - рез тум - бу три - че -
 ты - ре спо - ты - ка - ют - ся. А И - // ся.

1. Там, где Крюков канал и Фонтанка-река,
 Словно брат и сестра, обнимаются,
 От зари до зари, чуть зажгут фонари,
 Вереницей студенты шатаются.
 Они горькую пьют, они песни поют
 И еще кое-чем занимаются.

Прип.: Через тумбу, тумбу раз,
 Через тумбу, тумбу два,
 Через тумбу три-четыре
 Спотыкаются.

2. А Иса(а)кий святой с колокольни большой
Только смотрит на них, улыбается.
Он и сам бы не прочь провести с ними ночь,
Но на старости лет не решается.

Прип.: Через тумбу, тумбу раз...

3. Но соблазн был велик, и решился старик,
С колокольни своей он спускается.
Он и горькую пьет, он и песни поет
И еще кое-чем занимается.
А у царских дверей ждет его архи(е)рей,
Понапрасну кричит, убивается.

Прип.: Через тумбу, тумбу раз...

4. А святой Гавриил в небеса доносил,
Что Иса(а)кий святой разлагается:
Он и горькую пьет, на начальство плюет
И еще кое-чем занимается.

Прип.: Через тумбу, тумбу раз...

5. В небесах был совет, и решил комитет,
Что Иса(а)кий святой отлучается,
Раз он горькую пьет, раз он песни поет
И еще кое-чем занимается.

Прип.: Через тумбу, тумбу раз...

6. На Земле был совет, и решил студсовет,
Что Иса(а)кий святой принимается,
Раз он горькую пьет, раз он песни поет
И еще кое-чем занимается.³⁷

Kūrīnys, labai populiarus Rusijoje (su keliomis skirtingomis melodijomis), žinomas Ukrainoje, prieškariu atkeliauja į Lietuvą, o greičiausiai jau sovietmečiu – ir

.....
37 Sankt Peterburgo studentų daina (iš Павлинов, Орлова 2002: 66–68).

į Lenkiją (vertė Maciejus Zembaty, g. 1944 m., poetas, bardas, poezijos vertėjas; daina vadinama *Tajemnice wiary mej*, *Wiara* ir dar kitaip), gali būti, kad žinomas ir dar plačiau. Išsviaiai iš Rusijos, buvę studentai, ją atsivežė į Izraelį ir perkūrė hebrajų kalba³⁸. Izraelietiškoji melodija visiškai tokia pat kaip lietuviškųjų dainų.

Šioje vietoje reikėtų grįžtelėti atgal ir papasakoti kitą dainos *Kelkim, daužkim bokalus* istorijos atšaką, prasidedančią Italijoje – abi jos (itališkoji ir rusiškoji) susilieja lietuviškoje studentų dainoje. Turino universiteto studentų Nino Oxilios (1889–1917), sukūrusio tekstą, ir Giuseppe's Blanco (1886–1969), melodijos autoriaus, daina *Il Commiato* ('Atsisveikinimas'), vėliau pavadinta *Giovinezza* ('Jaunystė'), 1909 m. jau dainuota atsisveikinant su studijomis. Kaip rašoma itališkoje interneto enciklopedijoje, „daina iš pradžių paplito Turino universitete, buvo dainuojama per studijų baigimo iškilmes ir žymėjo absolventų atsisveikinimą su nerūpestinga studentiška jaunyste. Sukurtas kaip nostalgiškos nuotaikos daina, kaip liūdnokas atsisveikinimas su universiteto gyvenimu, šis kūrinys sulaukė netikėto likimo. Priimta įvairiuose kontekstuose, praradusi originalius studentiškos dainos pėdsakus, *Giovinezza* nesyk buvo perkurta, pritaikyta kariūnų reikmėms, vėliau įgijo politinę spalvą, o galiausiai tapo Italijos Nacionalinės fašistų partijos himnu, šlovinančiu jaunystę“³⁹.

Reikėtų trumpai pakomentuoti šios dainos melodiją; pirmoji jos dalis gana įmantri, išplėtota, dramatiška, o priedainis – paprasta, lengvai įsimenama uždegančio maršo ritmo aukštyn kylančių sekvencijų kaskada⁴⁰:

9 pvz.

Moderato

Gio - vi - nez - za, gio - vi - nez - za, pri - ma - ve - ra di bel - lez - za, del - la

vi - ta nel - l'a - sprez - za il tuo can - to squil - la e va.

Įdomus ir keistas sutapimas: jau tų pačių metų (1909) gruodžio mėnesį išleistoje plokštelėje Maskvos universiteto studentų choras, labai išraiškingai, sudramatintai atlikdamas seną studentišką dainelę (itališko ir rusiško teksto jungtimi būtų galima laikyti anakreontinius studentiško gyvenimo, kaip „laimingo meilės laiko“; motyvus),

38 Iš pokalbio su kolega, Tel Avivo universiteto profesoriumi Shai Burstynu.

39 Žr. https://it.wikipedia.org/wiki/Il_commiato.

40 Koncertinio šios dainos atlikimo kviečiame pasiklausyti internete: <https://www.youtube.com/watch?v=9Bn6UIlrWUs>.

priedainį dainuoja *Il Commiato* (*Giovinezos*) refreno melodija (pažymėtina, kad pirmoji melodijos dalis labai panaši ne intonacijomis ar ritmika, bet įmantria dramatine raiška). Neaišku, kaip šitai galėjo nutikti (galėtume miglotai spėti, kad galbūt Maskvos studentų choro vadovas, taip pat studentas, kokio nors dingstimi tais metais lankėsi Turine ir grįžo kupinas stiprių išpūdžių), bet akivaizdu, kad nuo tada *Giovinezos* refreno melodija studentų dainose skamba iki šiolei. Galimas daiktas, kad tokiam plitimui papildomą stimulą ir vėl suteikė populiarioji kultūra. Mat netrukus po dainos gimė ir tų pačių autorių sukurtas studentiškas muzikinis spektaklis apie meilę, nesėkmingai pasibaigusią kartu su studijomis, vėliau – begarsis filmas, dar po kiek laiko – jau įgarsintas⁴¹. Taigi daina išties turėjo terpę plačiai plisti, o jos melodija, kad ir netiesiogiai, kliudė ir lietuvių studentų širdis: lietuviška dainos versija paplito su vietinėms sąlygoms pritaikytu tekstu, atkeliavusiu iš Rusijos; pas mus prigijo tikrai itališkojo pagrindo melodija, kitų tipų rusiškos melodijos į Lietuvą nepatenka arba neprigyja, ilgiau neišlieka.

Taigi ir vėl galime atkreipti dėmesį į ryškią folklorinę kūrinio varijavimo liniją, savaimingai besiklostančią dainos muzikinę dalį, bet pastebėtini ir aiškūs autoriniai teksto ir melodijos impulsai (įskaitant ir laisvo vertimo autorystę). Teksto ir melodijos istorijos rutuliojasi savaip, išsiskirdamos ir vėl susiliedamos. Tekstas adaptuojasi kiekviename mieste ir universitete, išlaikydamas metroritmo savybes. Tiek itališkoji dainos versija, tiek rusų, ukrainiečių, lietuvių, lenkų variantai plinta tarp studentų (kitur pasirodo tik epizodiškai). Visas versijas jungia *carpe diem* idėja, tas pats vyriškos bendruomenės jaunatviškos „laisvės“ pojūtis ir adoracija, anakroninė dainų tematika, humoras. Tai – tam tikra generalinė studentiškų dainų linija, susijusi būtent su lengvąja, nerimtąja akademinė studentijos „filosofija“. Blika pridurti, kad politinės ideologinės teksto atšakos jokios įtakos studentiškos dainos istorijos vingiams nedaro.

Mėginant apibendrinti abiejų ilgalaičių studentiškų dainų istorijas, labiausiai krinta į akis, jog tai yra vyriškos dainos, ir tokia tendencija pastebima studentų dainų visumoje net ir šiandien, nors studentija jau seniai nėra vien tikrai vyrų bendrija⁴².

41 Žr. https://it.wikipedia.org/wiki/Addio_giovinazza!_%28operetta%29.

42 Norėtusi pacituoti vieną labai simptomišką pavyzdį iš nūdienos studentų kūrybos. Tai VDU studentės sukurta dainelė, kurią priskirtume trumpalaikių ar net „vienkartinių“ kategorijai (VDU ER 2090/121, įrašyta 2011 m.). Pažymėtina, kad merginos sukurtame tekste itin pabrėžiami šventimo, alaus, gėrimo motyvai:

1. Kai pagaliau įstojau aš į VDU,
Susiradau čia daug gerų draugų –
Ievą, Eriką, Milvydę ir kitų,
O svarbiausia, kad susipažinau su Mamuku.

Maskulinizmas, vėjavaikiškumas, alus, jaunystė, meilė, linksmybės – ar tik ne šios, svarbiausios, temos ir lėmė ilgą aptartųjų dainų gyvavimą. Plačiau nekalbėjome apie daugelį labai aktualių, ryškių temų, pavyzdžiui, apie įvairių perversmų, revoliucijų, sukilimų, karų, kovų už tautos laisvę atspindžius studentų dainose (ne vien Lietuvoje). Jie gyvojoje tradicijoje paprastai ilgiau neišlieka. Tačiau mūsų tirtų dainų istorijos liudija, kad vyriška *carpe diem* idėja ir daugiau ar mažiau nepraustaburniški, dviprasmiai, netgi nešvankūs, užgaulūs tekstai studentų aplinkoje lieka ilgai.

Mūsų nagrinėtas dainas sieja ne vien tematika. Jos nuolat balansuoja ties kultūros sluoksnių ribomis: tai kyla iš profesionalų sukurto kūrinio, tai skamba koncertinėje scenoje puikiai aranžuotos, nepriekaištingai intonuojamos lygių balsų choro, kitąsyk ta pati daina, žiūrėk, jau visiškai atitinka populiariosios scenos reikalavimus, lanksčiai prisitaiko prie populiariojo skonio keisdama savo pavidalą, o po kiek laiko aidi atliepdama kone žemųjų visuomenės sluoksnių reikmes. Bet mums svarbiausia, kad šių dainų istorijose galima įžvelgti pagrindinius folkloro gyvavimo dėsniumus, kurie iš esmės tokie pat ir senojoje sakininės kultūros bendruomenėje. Dainos išlieka ilgai nuolat dainuojamos, reikalingos, nes jų tekstai suprantami daugumai bendrijos narių, jie atspindi tipišką supančio pasaulio matymą, o melodijos, keliaudamos per įvairias šalis, regionus, kinta, prisitaiko ar net kuriamos iš naujo, nes nuolat susiduria su vietiniu dainos raišką cenzūruojančiu filtru – tam tikru muzikos formų, intonacijų, kompleksinių figūrų žodynu. Matyt, jo galia paaiškintinas kai kurių muzikinės raiškos formų plitimas vienur ir visiškai nebuvimas ar stipri kaita kitur. Dar pridurtume variantiškumo, kolektyviškumo, autorystės praradimo ar jos nesvarbos kriterijus, pabrėžtume dainos įgyjamą simbolinę reikšmę papročiuose ir ritualuose, ir tai būtų, ko gero, jau visi svarbiausi folkloro principai, pastebimi hibridiškoje studentų dainoje.

.....
 2. Daug dalykų mes darėme kartu,
 O geriausias buvo vienas tik iš jų.
 Mėgom kartu bėgiot iš paskaitų
 Ir pagrūmoti dėstytojams kartais kumščiu.

Pried.: Saulė švies ar lis lietus,
 Geriausi draugai niekad nepražus.
 Baigsis cizos ir pasiliks alus,
 Galėsi jų pasiskolint pas draugus.

3. Kai mes susipažinom, gėrėm daug alaus,
 Dabar, po poros metų, geriam dar daugiau.
 Anksčiau mes vaikštinėjom po vieną, po du,
 Dabar jau vaikštinėjam visos penkios kartu.

4. Susėdę ant pievutės alų geriame ratu,
 Su mumis niekad nebūna nuobodu.
 Džiaugiuosi, kad pasirinkau aš VDU,
 Nes dabar turiu čia daug gerų draugų.

Folkloro žymenys studentiškoje dainoje nereiškia, kad šią dainą galime laikyti folkloru, tačiau ji formuojasi, skamba ir pasitraukia iš gyvosios tradicijos vedama sakinio kultūros modelio principų, „elgiasi“ pagal jo normas. Taigi, nors šiandien gyvename jau ne vien rašytinės, bet ir medijų kultūros sąlygomis, moderni bendruomenė, jei iš tiesų ji gyvybinga, nuolatos atsinaujinanti, negali apsieiti ir be sakinio kultūros modelio, kurio viena iš svarbių dedamųjų yra daina – ritualų, papročių palydovė ir smagesnės kasdienybės kūrimo bei jos įprasminimo įrankis.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

- Abdullah Mansur... [et al.] (eds.) [2015]. „Goliard. Medieval poet“, in: *Encyclopædia Britannica*, prieiga per internetą: <http://www.britannica.com/art/goliard>, [žiūrėta 2015-09-10].
- Ambrazevičiūtė Agnė 2013. „Studentų korporacijų principai ir tradicijos“, in: *Lietuvių studentų korporacijos tarpukariu*: straipsnių rinkinys, parengė Laura Noreikaitė ir Žilvinas Švedkauskas, Vilnius: Diemedis.
- Burokaitė Silvija 2009. *Tarpukario tautinės lietuvių studentų korporacijos „Neo-Lithuania“ kultūrinės tradicijos ir tautinio tapatumo iniciatyvos*: menotyros magistro darbas [rankraštis], Kaunas: VDU Menų fakultetas.
- Danieliūtė Aušra 1995. „Tautosaka iš Alano Dundeso archyvo“, *Tautosakos darbai*, t. III (X), p. 169–204.
- Golovakha-Hicks Inna 2011. „Postfolklore“, in: *Folklore: An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art*, ed. by Charlie T. McCormick, Kim Kennedy White, Santa Barbara, Denver, Oxford: ABC-CLIO, p. 1015–1018.
- Karlitzky Helge 2014. *Das studentische Lied – ein Streifzug durch seine Geschichte*: [publikacija Vienos universiteto korporacijos „Barden zu Wien“ (‘Vienos bardai’) svetainėje], prieiga per internetą: <http://www.barden.at/app/download/9143652621/2014%3A3+Das+studentische+Lied.pdf?t=1442503441>, [žiūrėta 2015-10-01].
- Kavaliūnas Jonas 1933. „Iš universitetų, studentijos ir jos korporacijų istorijos“, *Ateitis*, Nr. 8, p. 372–379.
- Kiauleikytė Laima 2001. „XVIII–XIX a. sandūros Lietuvos masonų muzikos kultūra“, *Menotyra*, Nr. 3 (24), p. 22–32.
- Koromandel Crescentius 1745. *Der Krambambulist. Ein Lob-Gedicht über die gebrannten Wasser im Lachß zu Dantzig*, Halle.
- Kviescas Povilas... [et al.] 1997. *Skautų dainorėlis*, 4-oji laida, Melbourne, prieiga per internetą: <http://www.manoprograma.com/Dainorelis/Dainorelis%20from%20Brolis%20Narcizas.pdf>, [žiūrėta 2015-11-03].
- Leliūgienė Irena, Sadauskas Justinas 2011. „Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija“, *Socialinių mokslų studijos*, Nr. 3 (4), p. 1281–1297.
- Nyka-Niliūnas Alfonsas 2002. *Dienoraščio fragmentai, 1938–1975*, Vilnius: Baltos lankos.
- Petraitis K. 1932. *Padainuosime sustoję*, surinko K. Petraitis, „Korp! Neo-Lithuania“ vyr. dainininkas, Kaunas: L. St. Taut. korporacija „Neo-Lithuania“.
- Symonds John Addington 1884. *Wine, Women, and Song – Students’ Songs of the Middle Ages*, London: Chatto and Windus, p. 161–165.
- Speičytė Brigita 2014. *Lietuvos literatūros antologija. 1795–1831. Klasicizmas, Preromantizmas*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Ulčinaitė Eugenija 2007. „*Gaudeamus igitur*: studentų himno istorija“, *Spectrum*: Vilniaus universiteto žurnalas, Nr. 2 (7), p. 32.

- Žičkienė Aušra 2012. „Savaiminė lietuvių dainų kūrybos metmenys“, in: *Homo narrans: folklorinė atmintis iš arti: kolektyvinė monografija*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, p. 335–370.
- Žukauskaitė Giedrė 2005. *Lietuvių studentų tautininkų korporacija „Neo-Lithuania“ 1922–1932 m.: istorijos bakalauro darbas* [rankraštis], Kaunas: VDU Humanitarinių mokslų fakultetas.
- Адоньева Светлана 2004. *Прагматика фольклора*, Санкт-Петербург: Амфора.
- Башарин Александр 2003. „Городская песня“, in: *Современный городской фольклор*, ред. коллегия: А. Ф. Белоусов, И. С. Веселова, С. Ю. Неклюдов, (сер. *Традиция – текст – фольклор: типология и семиотика*), Москва: РГГУ, p. 503–533.
- Беловинский Леонид 2003. *Энциклопедический словарь российской жизни и истории: XVIII–начало XX в.*, Москва: Олма-Прэсс.
- Врубель И. 2002. „Его песни стали народными“, *Наука и жизнь*, № 12, prieiga per internetą: <http://www.nkj.ru/archive/articles/5143/>, [žiūrėta 2015-11-03].
- Малышева Светлана 2014. «Профессионалки», «арфистки», «любительницы»: публичные дома и проститутки в Казани во второй половине XIX–начале XX века, Казань: Издательство Казанского университета; knygos ištrauką galima rasti internete: <http://gefter.ru/archive/11800>, [žiūrėta 2015.10.14].
- Неклюдов Сергей 1995. „После фольклора“, *Живая старина*, № 1, p. 2–4.
- Новиков Юрий 1994. „Песни ГУЛАГа из репертуара студентов МГУ“, in: *Фольклор и культурная среда ГУЛАГа*, сост. В. С. Бахтин, Б. Н. Путилов, Санкт-Петербург: Фонд «За развитие и выживание человечества»; elektroninė publikacijos versija: <http://www.ruthenia.ru/folktee/CYBERSTOL/GULAG/Novikov.html>, [žiūrėta 2015-11-04].
- Павлинов А. П., Орлова Т. П. (сост.) 2002. *Ни пуха ни пера: студенческие и туристские песни: для голоса в сопровождении фортепиано (гитары)*, Москва: Композитор.
- Соболевский С. И. 1905. „Песня Gaudeamus и ея история“, *Журнал Министерства народного просвещения*, № 12, p. 539–580.
- Уколова Елена, Уколов Валерий (сост.) 1997. *Антология старинного русского романа, т. 2: Романы московского гуляки*, Москва: МАИ.
- Шумов К. Э. 2003. „Студенческие традиции“, in: *Современный городской фольклор*, ред. коллегия: А. Ф. Белоусов, И. С. Веселова, С. Ю. Неклюдов, (сер. *Традиция – текст – фольклор: типология и семиотика*), Москва: РГГУ, p. 165–179.
- Языков Н. М. 1964. *Полное собрание стихотворений*, сост. К. К. Бухмейер, Москва–Ленинград: Советский писатель.

SUTRUMPINIMAI

LLDK – Lietuvių liaudies dainų katalogas Lietuvių literatūros ir tautosakos institute.

LTR – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštynas.

LTRF – Lietuvių tautosakos rankraštyno fonoteka.

LTRV – Lietuvių tautosakos rankraštyno videoteka.

TŽŽ – *Tarptautinių žodžių žodynas*, sudarė Aldona Bendorienė... [et al.], Vilnius: Alma littera, 2001.

VDU ER – Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Kultūrų studijų ir etnologijos katedros rankraštynas.

Vš – Vaišių dainų skyrius Lietuvių liaudies dainų kataloge.

Let Us Raise and Clang Our Glasses!

Tracing the History of the Student Songs

AUŠRA ŽIČKIENĖ

Summary

The article aims at revealing the vitality of the oral cultural pattern as illustrated by the songs spread by perhaps the most literate community – students. The analysis of Lithuanian student songs focuses on two compositions that have been favored by students for quite a long time, travelling between European universities orally (at least in part) and sometimes even radically changing their shape.

One of these songs is entitled *Krambambuli* (that is also the name of a strong liquor). It appeared in Lithuania in relation to the establishment of the student corporations following the German example. Yet among the Lithuanian students during the interwar period not the translated German song grew popular, but its local Lithuanian version. The Lithuanian *Krambambuli* inherited certain traits not only from its German predecessor, but also from the folkloric variants of the Russian translation, including some peculiarities of both the lyrics and melody, and certain additional features. By way of oral learning, dissemination, and variation this song was popular until the beginning of the 1960s. After Lithuania regained its independence and corporations renewed their activities at the universities, the song *Krambambuli* started sounding again, but today it cannot be regarded as a popular song. Members of the corporations learn it purposefully, as traditional heritage, which should be preserved and respected. Today *Krambambuli* seems to have turned into a presentable, “show” composition; it is difficult to say if it is ever going to find its way back into folklore proper again, enriching the treasury of the spontaneously developing folk creativity.

Another song, the history of which we also use here as an illustration, is given a provisory title “Let Us Raise and Clang Our Glasses!” according to the prevailing lines of its refrain. Its melody, adapted from an Italian student song of the beginning of the 20th century, travelled to Lithuania via Russia, followed by the lyrics, which in Lithuania, however, was transformed into a patchy medley of unrelated humorous couplets. In Lithuania, this song exists and is learned almost exclusively orally, while its fragments “behave” in the virtual space not unlike the paremias: they are used to season the speech, to illustrate, to accentuate the peculiarity of the situation, or even as punchlines in certain funny situations.

The first thing that draws attention when we attempt generalizing the history of the both long-lived student songs in question is the fact that they are male songs; incidentally, this tendency can be observed in the corpus of the student songs even today, although the student community has long ago ceased to be a masculine one. Masculinity, frivolity, beer, youth, love, gaiety – these are the main themes that have perhaps determined the long-lived popularity of the songs in question. However, the analyzed songs are interrelated not only in terms of their themes; they keep balancing on the borderline between cultural layers. Having emerged from the professional compositions, they are likely to be performed onstage, nicely arranged and perfectly intoned by professionally trained choirs. Yet another time the same song can completely adhere to the requirements of the popular scene, readily adapting to the popular taste by flexibly altering its shape and finally sounding in accordance to the requirements of almost the lowest social strata. Nevertheless, the most intriguing is the possibility of discerning the basic principles of folklore in the history of these songs; these principles are essentially similar to those developed by the oral culture in the ancient communities. Songs keep surviving for lengthy periods; they are repeated and in demand, since their texts seem lucid to the majority of the community members. They reflect the prevailing vision of the surrounding world, although their melodies change while crossing different countries and regions: they are adapted or even recreated, because they keep hitting

the local filters that censor the song's expression; these comprise certain pools of the musical forms, intonations and complex figures. The power of these filters may perhaps account for dissemination of certain forms of the musical expression in some areas and their total absence or strong changes in the others. If we add criteria of variation, collectivity, loss of authorship or its assumed irrelevance, and emphasize the importance that these songs acquire in relation to customs and rituals, we can perhaps complete the list of the main principles of folklore that are observed in these hybrid compositions – student songs.

The traces of folklore found in the student songs do not mean, however, that these compositions can be considered folklore. Still, the student songs are shaped, sound and leave the living tradition precisely following the laws of the oral cultural pattern, thus “behave” in correspondence to its norms. So, even if today we are surrounded not only by the written, but also by the media culture, the modern community, if it is indeed a living and a self-renewing one, cannot completely discard the patterns of oral culture as well. The songs are an inherent part of such pattern, accompanying various rituals and customs or simply helping to create a happier kind of the daily life and making it meaningful.

Gauta 2015-11-09